

„Biztonság, Védelem, Tudomány”
Védelmi tanulmányokat folytató hallgatók és
a témában oktatók tudományos fóruma

Szabó József ny. ezredes

NKE HHK HHE Tanszék, szerződéses oktató, HDI doktorandusz
jszabo1223@gmail.com

BIZTONSÁG, (HON) VÉDELEM,
KATONAI VEZETŐ- (TISZT) KÉPZÉS

2013.

333

*„A siker nem döntő, a kudarc nem végzetes:
a bátorság, hogy folytatd, ez az, ami számít.”
(Sir Winston Spencer Churchill)*

BIZTONSÁG, (HON) VÉDELEM, KATONAI VEZETŐ- (TISZT) KÉPZÉS

Absztrakt:

A konferencia rendkívül széles területet fog át. Ennek okán a résztvevők és tanulmányok szerzői a bőség zavarával küzdenek. Tanulmányomban a biztonságról, a védelem elméleti alapjairól, továbbá a nézetem szerint a jövő katonai vezetését alapjaiban érintő tisztképzéssel, a katonai felsőoktatás néhány kérdéséről (problémájáról) szeretném gondolataimat, nézeteimet a kiadvány olvasóival megosztani.

Kulcsszavak: biztonság, a biztonság elemei, a jövő háborúja, a hadviselés generációi, a felsőfokú katonai képzés, a honvédtisztek kompetenciái, haderőfejlesztés.

Abstract

This conference covers a wide range of scientific area. For this reason such the speakers, as the authors of issues overcome the embarrassment of abundance equally. In this paper, I would like to share my mind or opinion about security, and the basic principles of defence and military leadership. Next I would like to speak to questions of future military officer education's problems with this issue's readers.

Keywords: security, the parts of security, the war of future, military officer's education (training), competencies of military officers, development of armed forces)

A kiadvány alapjául szolgáló konferencia nagyon széles területet ölel fel. A konferencia címe „mottója”: **Biztonság, Védelem, Tudomány** önmagában egy rendkívül széles területet ölel fel. Ennek megfelelően alakult ki a témák sokszínűsége. A témák között található a katonai vezetéssel, a NATO-val, a veszélyhelyzeti tervezéssel, a természeti katasztrófák következményeinek csökkentésével kapcsolatos műszaki problémák megoldásával, a kárelhárítással összefüggő problémafelvetéseket, elemzéseket és megoldási lehetőségekre vonatkozó javaslatokat. Felmerültek és megvitatásra kerültek azon problémák, amelyek az érdemi tudományos tevékenység (kutatás) folyamán akadályozzák az egyes témakörök önkéntes és önzetlen kutatóit (művelőit).

A magam részéről a biztonság értelmezésével, ennek részeként ezen belül a honvédelemmel, ennek elméleti alapjaival, valamint – nézetem szerint- a katonai vezetés alapjának tekinthető katonai vezető- (tiszt) képesséssel kapcsolatos gondolataimat, nézeteimet szeretném megosztani a kiadvány olvasóival.

NÉHÁNY GONDOLAT A BIZTONSÁG ÉRTELMEZÉSÉRŐL

A biztonság, mint fogalom a XXI. század fordulójára, bonyolult, összetett és soktényezős fogalommá vált. Ma már nosztalgiával gondolhatunk az elmúlt korok biztonsági felfogására, melyet a legtöbb esetben a katonai biztonság érzése determinált.

Napjainkban, amikor a biztonságról beszélünk, a fogalom újszerű értelmezése alatt –az átfogó (komplex) megközelítés szellemében a következőket értelmezhetjük (a teljesség igénye nélkül):

- a társadalom biztonságérzetét, annak jogi (törvényességi), továbbá szociális aspektusaival;
- a politikai (diplomáciai) biztonsági környezetet;
- a gazdasági, pénzügyi biztonságot (kiszámíthatóságot);
- környezeti, ökológiai biztonságot;
- az informatikai-, a hírközlési-, az információ-; adat (beleértve a személyes adatokat) biztonságot;
- az alkalmazott ipari technológiák (beleértve a nukleáris technológiát) biztonságát;
- az energia ellátás biztonságát;
- az ország belső rendjének biztonságát;
- végül, de nem utolsó sorban a katonai értelemben vett biztonságot.

Természetesen az általam felállított sorrend lehet egy kissé önkényes, hiszen az államok, a társadalom biztonsági definícióját a történelmi kor (korszak), illetve maga az adott társadalom értékítélete határozza meg. Ezért volt lehetséges, hogy a kétpólusú világrendszer létezésekor, a politikai és katonai szembenállás időszakában a katonai értelemben vett biztonság elsőbbsége meghatározó volt az államok, illetve az eltérő rendszerű társadalmak számára. Korunkban, az egypólusú világrendben, miután a közvetlen politikai és katonai szembenállás gyakorlatilag megszűnt, illetve elenyésző mértékűre csökkent, a társadalmak, az országok más

prioritási sorrendet állítottak fel saját biztonságuk (biztonságérzetük) meghatározásához. Előtérbe kerültek a társadalom, a gazdaság, a környezet. a mindennapos életvitellel összefüggő tényezők. Háttérbe szorultak olyan alapvető tényező, mint katonai biztonság, melynek okán a társadalmak egyre nehezkesebben biztosítják a katonai védelemhez szükséges forrásokat.

Amikor a tanulmányt készítettem megkíséreltem utánajárni a biztonság valamilyen, a többség által többé-kevésbé elfogadott definíciójának, illetve különböző szempontok alapján történő meghatározásának. Természetesen én is, mint szerintem napjainkban a legtöbben az internetes keresőoldalakon tájékozódtam először. Az eredmény, Google:6.340.000, Google Chrom: 6.340.000, Mozilla Firefox:1.020.000, és hasonló eredmények az Exploreren, illetve a Yahoo-n. Mindezeket alig 2 másodperc alatt. De a találatok száma napról napra, sőt időnként óráról órára változik. Ezt követően visszatértem a „hagyományos” írott változatokhoz. Szintén nagy a választék, hiszen a biztonságpolitikai szakterületnek a saját egyetemünkön is nagy szakmai tekintélynek örvendő művelői vannak. Végül két leírt mindenki számára könnyen hozzáférhető (és hozzám közelálló) meghatározás mellett határoztam.

Az egyik a biztonság meghatározása a Hadtudományi Lexikonban. Az itt megfogalmazottak szerint a biztonság: „az egyéneknek, csoportoknak, országoknak, régióknak (szövetségi rendszereknek), a maguk reális képességén és más hatalmak, nemzetközi szervezetek hatékony garanciáin nyugvó olyan állapota, helyzete (és annak tudati tükröződése), amelyben kizárható, vagy megbízhatóan kezelhető az esetlegesen bekövetkező veszély, illetve adottak az ellene való eredményes védekezés feltételei.”

„...A biztonság ma komplex fogalom és állapot, a politikai, gazdasági, katonai, szociális, humanitárius, környezetvédelmi szférákra, valamint a katasztrófa elhárításra egyaránt kiterjed.”¹

Miután a Hadtudományi Lexikont 1995-ben adták közre, szerkesztőinek (íróinak) előrelátását becsüli az alábbi rész a szócikkben:

„A Magyar Köztársaság biztonsága komplex fogalom, olyan reális képességeken nyugvó helyzet és állapot, amely magában foglalja: az ország lakosságának, területének, állami érdekeinek, nemzeti értékeinek megóvását és védelmét minden olyan külső és belső potenciális veszélytől, fenyegetéstől, amely az emberi és nemzeti (nemzetiségi, etnikai, vallási) létet, az egyén boldogulását, a progresszív irányú fejlődést hátráltatja és akadályozza.

A biztonság fogalma és tartalma –a változó feltételek és körülmények hatására- folyamatos módosuláson megy át, s ez a jelenség a jövőben is folytatódik. A biztonság átfogó, széles fogalma az elmúlt évtizedekben –országokként eltérően, de mégis érzékelhetően- kilépett a korábban meghatározónak minősülő külpolitikai (diplomáciai) és katonai keretből, és egyre

---

¹ Hadtudományi Lexikon (1995) MHTT, p.144

több irányra, társadalmi szférára és kategóriára terjed ki, amelyek helyi értéke időnként változik, így a katonai tényező a jelenben és a jövőben is hátrább szorulhat.”²

A másik meghatározást egy az egyetemünkhöz szintén közelálló honlapon: nevezetesen A Magyar Rendészettudományi Társaság honlapjának segítségével találtam. A Rendészettudományi Szószedet meghatározása szerint:

„(1) A biztonság alapvető egyéni, nemzeti és közösségi (szövetségi) érték, olyan állapot, vagy helyzet, amely a fenyegetések és a veszélyek tudatosan (hallgatólagosan) elfogadott, elviselt szintjén valósul meg. Alapját a külső fenyegetettségől való megbízható védelem, a (védendő, vagy védelmi) rendszer belső stabilitása, rendezettsége képezi. A biztonság nem lehet állami, vagy hatósági monopólium, hanem „immateriális társadalmi (össz-) termék”, amely érdekközelítés útján, egyeztetett cselekvés, tudatos kooperáció útján jön létre.

(2) Meghatározott társadalmi viszonyok által determinált komplex fogalom, olyan állandó változásban lévő helyzet, állapot, kollektív immateriális termék, amely magában foglalja az ország lakosságának, területének, állami érdekeinek, nemzeti értékeinek megóvását és védelmet minden olyan külső és belső potenciális veszélytől, fenyegetéstől, amely az emberi és nemzeti (nemzetiségi, etnikai) létet, az önmegvalósítást, a progresszív fejlődést, továbbá az egyének nyugalmát, zavarmentes életét is akadályozzák.

(3) A fizikai veszély hiánya, vagy az e veszéllyel szembeni védelem megvalósulása.

(4) A veszély hiánya.

(5) Adott nemzet (közösség) azon képessége, hogy megvédje nemzeti értékeit és érdekeit minden külső és belső fenyegetéssel szemben.

(6) Olyan alapvetően egyéni, kollektív nemzeti és közösségi érdek, érték, állapot, zavarmentes lét, kooperatív immateriális össztermék, amelyben a fenyegetések, veszélyek még elfogadott, elviselt szinten valósulnak meg.

(7) Háborítás-mentes lét, félelem nélküli élet.”³

Véleményem szerint mindkét meghatározás tökéletesen alkalmas arra, hogy megfelelő szintézissel megfogalmazzuk a biztonság definícióját. A különböző összetevők felsorolási sorrendje, a részösszetevők elválasztása csak az elméleti vizsgálódások szempontjából lehetséges, hiszen –véleményem szerint- a mindennapi élet során korunkban ezek elválaszthatatlanok, hiszen csak komplex formában (összetetten) jelennek meg. Ennek megfelelően a továbbiakban a biztonságot, illetve később a védelem kérdéskörét csak átfogó megközelítéssel, a maguk komplexitásában, minden számításba jöhető tényező együttes értékelésével célszerű (lehet) vizsgálni, és e területet kutatni. Azonban tudomásul kell vennünk, hogy a biztonság átfogó értelmezésével párhuzamosan kibővült a prognosztizálható biztonsági kockázatok köre is. A biztonságpolitikában a hagyományos (nemzet-) állami szereplők mellett megjelentek, és egyre jelentősebb befolyással bírnak az ún. nem állami szereplők (nemzetközi szervezetek, multinacionális vállalatok, a média, a nem kormányzati szervezetek, és nem utolsósorban a nemzetközi bűnözői és terrorista csoportok).

---

² Ugyanott

³ Rendészettudományi Szószedet (www.rendeszet.hu) pp.75-76 (2013. 04.20.)

Megállapíthatjuk tehát, hogy korunkban egyszerre jelentkeznek a hagyományos értelemben vett biztonsági kockázatok, és az újszerű gyakran globális megjelenésű, illetve kiterjedésű kevésbé látható, és gyakran nem előre jelezhető kihívások, fenyegetettségek. Gyakori jelenség, hogy a „külső” és „belső” fenyegetettség általi kockázati tényezők, a globalizáció következtében összemosódnak.

Úgy gondolom, hogy Magyarország Kormánya ennek megfelelően értelmezte az ország helyzetét, a lehetséges kihívásokat, mikor a Nemzeti Biztonsági Stratégiában megfogalmazta:

„A biztonság fogalma egyre átfogóbb értelmezést nyer. A folyamatosan változó biztonsági környezetben a kihívások, kockázati tényezők és fenyegetések ma már több síkon – az egyének, közösségek, államok és régiók szintjén, valamint globális szinten – jelennek meg, és az egyének, kormányzati és nem kormányzati szervezetek, valamint transznacionális szereplők széles körét érintik. Mára elengedhetlenné vált a biztonság politikai, katonai, gazdasági és pénzügyi, társadalmi, ezen belül emberi és kisebbségi jogi, valamint környezeti dimenziójának együttes kezelése.

Ugyanakkor a 21. században a biztonság katonai szegmense is új hangsúlyokkal jelenik meg. Egyre inkább előtérbe kerülnek azok a biztonságpolitikai kihívások, amelyek kezeléséhez átfogó és összehangolt politikai, gazdasági és – szükség esetén – katonai fellépésre van szükség”⁴

A (HON-) VÉDELEMEL ÖSSZEFÜGGÉSBEN⁵

„Ha békét akarsz, készülj a háborúra”.⁶ Úgy gondolom Caesar mondása a mai napig megőrizte aktualitását. A fegyveres erők, - mint a társadalom integráns része - a XX.-XXI.-század fordulóján, úgy Magyarországon, mint a Európa (illetve a világ) más tájain jelentős kihívásokkal kerültek szembe. Szervezetüket, alkalmazási elveiket, harctevékenységi módjaikat, az ezekhez rendelt felszerelésüket és fegyverzetüket a megváltozott környezethez kellett (sok esetben még kell) igazítani. Változtak és folyamatosan változnak a katonai erő alkalmazásának feltételrendszerei, lehetőségei, változik a társadalmak fegyveres harchoz, fegyveres konfliktusokhoz való hozzáállása. Ez jelentős kihívást jelent mind a katonai teoretikusok, mind a gyakorló katonai vezetők számára.

A XXI. század fordulója véleményem szerint igen jelentős kihívás a katonai (vagy nevezzük hadelméletnek) tudomány művelőinek. Tanulmányom ezen részében az erről való ismereteimet (nézeteimet) kívánom közzé tenni.

---

⁴ 1035/2012. (II. 21.) Korm. határozat Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiája

⁵ Ebben az összefüggésben csak a terület katonai (hadelméleti) vonatkozásait érintem

⁶ „Si vic pacem, para bellum” Julius Caesar

A harc, a háború lehetősége és formái a 21.-ik században

"Háború nem létezik többé." Rupert Smith⁷ brit tábornok ezzel a meghökkentő kijelentéssel kezdi a közelmúlt és a közeljövő hadviselésének áttekintését. Véleménye szerint – melyet az általa teljesített közel 40 éves katonai szolgálatára alapoz- elavult az "államok közötti ipari formátumú (industrial) háború", melyet a nemzetállamok reguláris fegyveres erői az állam teljes gazdasági kapacitásának és emberi tartalékainak mozgósításával más nemzetállamok reguláris fegyveres erői ellen vívnak, a döntő és teljes győzelem érdekében háttérbe kényszerítve minden más egyéni és csoport érdeket.

Az államok közötti háborúk egyre ritkábbak: az elmúlt kb. 60 év fegyveres konfliktusainak 80 százaléka belső konfliktus –felkelés, forradalom, polgárháború, ellenforradalom, „nemzeti felszabadító” háború –volt. Elavultnak tekinti tehát azt a több évszázados hadviselési paradigmát, amely alapján az egyes államok, illetve katonai szövetségek fegyveres ereiket szervezik, felszerelik és kiképzik. Smith tábornok nem áll egyedül az elméletével. Erős támogatottságot élvez a negyedik generációs hadviselés teoretikusai és követői között. Ennek legfőbb oka az lehet, hogy a nyugati világban a brit haderőt tartják a negyedik generációs hadviselési formák közé sorolt aszimmetrikus hadviselésben a legjáratásabbnak. Erre feljogosíthatja őket az elmúlt 200 év, mintegy 300 felkelésének leverésében, felszámolásában való közreműködés.

Nézetem szerint a világ a 21. században kissé összetettebb. Sokan bírálják Samuel P Huntigton amerikai politológust aki „A civilizációk összezsugorodása és a világrend átalakulása” című könyvében⁸ másképpen vizionálja a konfliktusok lehetséges forrásait, melyek adott esetben fegyveres összetűzéshez, háborúhoz vezethetnek. tény, hogy hidegháború idősza már a múlté, a „nagy szembenállás” a Szovjetunió és a „keleti blokk” széthullásával a múlté lett. Mellesleg a hidegháború időszakában a fegyveres konfliktusok, háborúk Ázsiában, Afrikában, a közel- és távol-keleten, az európai kontinensen szembenálló katonai- és politikai szövetségi rendszerek, egyik vagy másik fél általi támogatásával folytak. (koreai háború; vietnami háború; közel-keleti háborúk; az Irán és Irak közötti háború; afrikai háborúk; afganisztáni háborúk; I. és II. öböl háború etc.). A kétpólusú világrend felbomlását követően a népek (népcsoportok) közötti szembenállás lehetősége nem ideológiai, még csak nem is elsődlegesen (habár ez eléggé jelentős indoknak látszik napjainkban) gazdasági, hanem elsődlegesen kulturális különbözőségek miatt valószínűsíthető. A világot nagy kultúrák alkotják. Ezek közül –a teljesség igénye nélkül- a következők a legjelentősebbek: a kereszténység (nyugati, ortodox, dél amerikai); az iszlám (szunnita, síta, vahabita); a buddhizmus; a kínai; a japán; és az afrikai kultúrák. Ennek következtében az emberek egyre inkább kulturális alapokon határozzák meg identitásukat, és erre használják többek között a politikát is.”Csak akkor tudjuk, kik vagyunk, ha azt is tudjuk, kik nem vagyunk, sőt gyakorta csak akkor, ha azt is tudjuk, kik ellen vagyunk.”⁹ Megállapíthatjuk, hogy az egyre erősebb

⁷Strachan, Hew (2006): "Methods of Warfare," International Review of the Red Cross, Vol.88.Nr.864.2006.dec. Interview with Gen. Rupert Smith

⁸Samuel P Huntigton (2002) A civilizációk összezsugorodása és a világrend átalakulása, Európa, Budapest

⁹Ugyanott. p.17.

integrációs törekvések ellenére a világ nagy részén a politika főszereplői továbbra is a nemzetállamok, melyek egyre inkább (miután a világot sújtó gazdasági válság hatásaira nehezen találnak megoldást) sokszor a nacionalizmust és a vallást helyezik előtérbe a valóságos megoldás helyett. Törekvéseik, akárcsak a múltban elsődlegesen a hatalomra és gazdagodásra irányulnak, de egyre erősebb a hegemoniára való törekvés egy adott kultúrán belül. Ez utóbbi elsősorban egy adott kultúrkörön belüli fegyveres konfliktust, extrém esetben háborút vizionálhat. Sokkal nagyobb a veszély, amikor a kultúrák összeütközésével kell számolni. Legjellemzőbb erre a szélsőséges iszlám vallások szembenállása más kultúrkörökkel, és a saját vallási kultúrához tartozó, más irányzatokkal. De nem zárható ki konfliktusok kialakulása más kultúrkörökön belül, illetve más kultúrkörök között. Nézetem szerint ez mind-mind hordozza egy jelentősebb hagyományos fegyveres konfliktus, szélsőséges esetben egy nagyobb méretű háború lehetőségét.

Milyen lehet (lesz) a jövő háborúja

A katonai teoretikusok gyakorlatilag egybehangzó véleménye szerint, a 21. század hajnalán, bár a hidegháborús szembenállás megszűnt, jelenleg még nem zárható ki teljes egészében, hogy a világ belesodródjon egy nukleáris konfliktusba. Bár a világ nukleáris arzenállal rendelkező hatalmai jelentős lépéseket tettek, és erőfeszítéseket tesznek a nukleáris leszerelés, illetve a nukleáris arzenál csökkentésének irányába, ennek ellenére a nukleáris fegyverzet továbbra is biztonságot garantáló „elrettentő” fegyverrendszerként van jelen az ezt birtokló államok (szövetségek) doktrínáiban. Az elmúlt évtizedekben sajnos növekedett azon országok száma, akik mindent elkövetnek, elkövettek a nukleáris fegyver birtoklása érdekében. Színre léptek olyan államok, melyek elsősorban vallási és/vagy ideológiai célból akarnak nukleáris fegyvert birtokolni. Esetükben az atomfegyver alapvetően a politikai, kisebb mértékben a gazdasági nyomásgyakorlás eszköze.

A Szovjetunió utódállamokra történő szétesésekor jelentős mennyiségű nukleáris robbanószerkezet előállítására alkalmas hasadóanyag „tűnt el”. Joggal feltételezhető, hogy ezek az illegális fegyverkereskedelemben „harmadik”, vagyis az atomfegyvert megszerezni kívánó államok, vagy ami ennél is fenyegetőbb a nemzetközi terrorista szervezetek kezébe kerültek.

További veszélyforrást jelent, hogy a „békés célú” nukleáris energiafelhasználás” egyre több ország részére elérhető. Ugyanakkor az energiatermelés visszamaradó rendkívül radioaktív és nagyon hosszú felezési idővel rendelkező sugárzó anyagok (elsősorban a kiégett fűtőelemekre gondolva) alapanyagot szolgáltatnak az úgynevezett „piszkos atomfegyverhez”, ami nem a nukleáris robbanás, hanem a nukleáris szennyezés által fejt ki hatását. Ez megfelelő technológiával ötvözve elérheti egy kisebb „konvencionális” atomfegyverét. Problémát jelent, hogy az „atomklubba” belépő „új tagok” többsége nem rendelkezik a tudományos katonai technikai (technológiai) háttérrel, amelyek a nukleáris fegyverhasználatra utaló jeleket észlelik, és megteremtik a megfelelő válaszlépések lehetőségét. Ezek államok esetében, ennek a technológiának a hiánya növeli a nukleáris konfliktus kockázatát. Ennek tudatában megállapíthatjuk, hogy bár a globális nukleáris szembenállásból eredő konfliktus

veszély, ebből eredően a nukleáris háború veszélye minimálisra csökkent, azonban az atomfegyverrel rendelkező és az atomfegyvert fejlesztő államok számának növekedésével, főleg azok sokszínű, időnként vallási ideológiai töltésű politikai szándékaik következtében egy regionális nukleáris konfliktus kialakulása reális katonai kockázati tényező.

További veszélyt jelent, hogy a nem kiforrott technológiák és a nem minden esetben megfelelő tudományos- technológiai háttérrel fejlesztett eszközök esetében nagy a környezeti, ipari katasztrófák, nukleáris balesetek bekövetkezésének lehetősége, amely a környezetin túl regionális biztonsági kockázatot is okoz, amely magában hordozza egy regionális fegyveres konfliktus kialakulásának lehetőségét.

Sokkal árnyaltabbá válik az összkép, amikor a 21. századi hadviselési formák hagyományos változatairól beszélünk. Ebben a megfogalmazásban (gyűjtőfogalomban) a háborúk, fegyveres konfliktusok nem nukleáris eszközökkel kerülnek megvívásra. Magán a fogalmon polemizálhatunk, hiszen a tudományos- technikai forradalom menetében, az információs társadalom korában a fejlett technológiájú, precíziós fegyverrendszerek alkalmazásának viszonyai (körülményei) között, amikor egyes fegyverek (fegyverrendszerek) hatása megközelíti a nukleáris fegyver, pusztító erejét, nehéz a hadviselés „hagyományos” módjairól beszélni.

Deák János ny. vezérezredes „Napjaink és a jövő háborúja”¹⁰ című tanulmányában, a XXI. század első negyedére (prognosztizálható háborúk és fegyveres konfliktusok lehetséges típusait az alábbiak szerint határozza meg:

„A korszerű háborúkat és fegyveres konfliktusokat – melyek jelenleg is folynak a különböző térségekben, illetve bekövetkezhetnek a 21. század első negyedében – a fegyveres küzdelem jellegét tekintve- két csoportra oszthatjuk:

- az úgynevezett kontaktusos háborúkra és fegyveres konfliktusokra, melyeket alapvetően hagyományos fegyverekkel, konvencionális szervezetű és felszereltségű haderőkkel vívnak meg,
- és az úgynevezett „kontaktus nélküli” háborúkra és fegyveres konfliktusokra, amelyek során a legkorszerűbb eszközök kerülnek alkalmazásra, mindenekelőtt a nagy pontosságú fegyverrendszerek”.

A jelenkor, eddigi utolsó „kontaktusos” háborújának az un. második öbölháborút tekinthetjük, míg a jelenlegi afganisztáni NATO katonai műveletek legtöbbször a kontaktus nélküli háború ismérveit hordozzák..

A következőkben csak a hadviselés hagyományos területén jelentkező gondolataimat kívánom megosztani, miután a mindkét területre kiterjedő, részletes kifejtés meghaladná a jelen írásmű terjedelmi korlátait.

---

¹⁰ Deák János „Napjaink és a jövő háborúja” www.zmne.hu/kulso/mhht/hadtudomany/2005/1/2005_1_3.html (2010.11.20.)

Az angolszász iskola katonai teoretikusai általában a hadviselést, a háborúkat négy generációra osztva taglalják. Többségük a háborúk első generációjaként a vonalharcászat, az élőerő koncentráálásával folytatott harctevékenységének korát (korszakát) érti. Második generációként definiálják az I. világháború korát, melyekre a jelentős mértékben megnövekedett koncentrált tüzérő, valamint az ellenfél teljes kifárasztása érdekében vívott „anyagcsaták” voltak jellemzőek. A harmadik generációt, a II. világháborút közvetlenül megelőző időszakban kifejlesztett mozgó hadviselés (villámháborús stratégia) jellemzi. Ennek továbbfejlesztése volt a légi- földi hadművelet (Air- Land (Operation) Battle) elmélete, melyben visszaköszönnek a múlt század 30-as évei szovjet (orosz) katonai teoretikusai (Tuhacsevszkij, Isszerzon, Triandafilov mély hadműveletekről szóló) munkássága, és amely alapján a nemzetközi koalíció csapatai sikerrel megvívta az öbölháborúkat.

Kissé részletesebben:

- **az első generációs hadviselés** (1st generation warfare): a jól használható tűzfegyverek (elsősorban a muskéta) elterjedése és a vonalharcászat (line-tactics) kora, mely kezdeteként a XVII. század közepét (a wesztfáliai békekötés, 1648) jelölik meg általában. Többé-kevésbé egyetértés van abban, hogy ezen korszak a XIX. század végéig tartott.
- **a második generációs hadviselés** (2nd generation warfare): a koncentrált és az indirekt tüzérő (concentrated and indirect firepower) és az anyagcsaták (material battles) korszaka. Alapvetően az I. világháború korszakára tehető.
- **a harmadik generációs hadviselés** (3rd generation warfare): a manőverező hadviselés, körismert kifejezéssel a „Blitzkrieg” korszaka. Véleményem szerint az 1920-as évektől a második Öböl-hábotú befejezése közötti időszakot öleli fel. Ebben a korban sok elismert katonai teoretikus (angol, német, orosz) munkássága írta le a főbb tartalmi elemeket. Sok kérdésben képviseltek eltérő nézeteket, álláspontokat, de egyetértettek néhány közös alapvetésben, mint a gyorsaság, a rugalmasság és a mobilitás, valamint az erők kellő időben, és helyen történő koncentrációja, a tevékenységek időbeni összehangolása, a siker, és a siker kifejlesztése (voltaképpen a győzelem) érdekében. A korszakot eleinte a korlátlan légi háború, és a manőverező (gépesített) hadviselés katonai teoretikusai határozták meg, majd ez kiegészítésre került a XX. század utolsó negyedében a légi-földi hadművelet (air-land-operations or battles) elméletével, ami az előző kettő korszerűsített szintézisének is tekinthető. Ezen korszak a XX.-ik század végén lezárult. Jelen korunkban – a világpolitikában, és a közelmúlt történelmében lejátszódott történése következtében- nincs előre látható lehetősége ilyen típusú hadviselési formáknak.
- **a negyedik generációs hadviselés** (4th generation warfare): a hadviselés ezen korszakának ismérveit –véleményem szerint- napjainkig nem sikerült egzakt módon meghatározni. A hadtudomány elméleti kérdéseivel korunkban hivatásszerűen foglalkozók egy dologban többé-kevésbé egyetértenek: Nincs, és jelenleg nem létezik olyan definíció, amely egzakt módon leírná a negyedik generációs hadviselés tartalmát, és megjelenési formáit. Véleményem szerint a legnagyobb problémát az

jelenti, hogy alapvetően most vettük tudomásul, hogy a harc, a hadviselés nem teljesen olyan, mint amilyennek elméletileg szeretnénk látni. Amikor a negyedik generációs hadviselésről beszélünk –„sokkolva” 2001. szeptember 11.-től- néhány kérdéssel hajlamosak vagyunk megfélemleni. A hadviselés ezen korszakával (nevezhetjük akár a posztmodernkori¹¹ hadviselésnek is) kapcsolatban több fogalom „él” egymás mellett. A teljesség igénye nélkül: a gerilla-háború (guerilla-war), a hatás alapú hadviselés (effect base of approach operations –EBAO-); hálózat alapú hadviselés (network centric warfare –NCW-), és sokszor feltűnik a „cyber war” kifejezés is. Nézetem szerint a legnagyobb problémát az jelenti, hogy a „hadviselő” felek közötti kontextus megváltozott. A hadviselés korábbi generációjában az államok, mint jól meghatározható társadalmi szerveződések álltak egymással szemben a formális hadüzenetek következtében. Korunkban ez –legfőképp 2001. szeptember. 11.-et követően) átértékelődött.

Napjainkban nem kifejezetten az államok a hadviselő felek, egyes állam (államok, szövetségek) vannak háborús szintet elérő konfliktusban nem állami (non-state) formációkkal (szervezetekkel), akik legtöbbször a saját államukkal is fegyveres összetűzésben (időnként polgárháborús) konfliktusban vannak. A jelenkori (posztmodern) hadviselés valamely formája legtöbbször világnézeti, etnikai vagy alapvető kulturális különbözőséggel rendelkező társadalmi formációk között jön létre. A résztvevő felek között igen nagy különbségek vannak mind az alkalmazott technológiák (elsősorban a haditechnikai eszközök), mind a kiképzettség, a kiképzés és felkészítés területén. Többek között ezért is nevezzük aszimmetrikus hadviselésnek. Sajnálatos módon ezek a militáns csoportok nem igazán ismerik, illetve sokszor nem is akarják ismerni a hadviselés nemzetközileg elfogadott normáit (genfi konvenciók), így eleve megnehezítik (bonyolulttá teszik) a klasszikus értelemben vett katonai műveletek tervezését, szervezését, végrehajtását és vezetését. Vizuálisan összekeveredik a harcoló (combattant) és a nem harcoló (non-combattant) fél, mely – mint oly sokszor bebizonyosodott a posztmodern hadviselés korában- nem kívánatos tragikus eseményekhez vezet. Ez egy másik ok lehet amiért ezt a formát aszimmetrikusnak hívjuk. Arról sem felejtkezhetünk meg, hogy korunk katonai eseményei –az információs társadalom korában- a média jóvoltából a teljes nyilvánosság mellett kerülnek végrehajtásra. Úgy gondolom, hogy ezeknek a problémáknak a megoldására még hosszú időt kell keresni a választ.

Még néhány gondolat a negyedik generációs hadviseléshez. A vietnámi háború, amely az USA egyik legnagyobb katonai (és politikai) kudarcaként vonult be a hadtörténelembe, továbbá a Szovjetunió afganisztáni fiaskója már előrevetítették a hadviselés új generációjának eljövételét. Mind a dél-vietnámi felszabadító erők, mind a szovjet hadsereg ellen harcoló

---

¹¹ A posztmodern mint fogalom, Jean-Francois Lyotard francia filozófustól származik. Először az 1979-ben megjelent „The Postmodern Condition” című könyvében használta kormeghatározásként. Azóta a különböző társadalomtudományokat kutatók, főleg a nyugati kultúrkörben előszeretettel használják a jelenkor meghatározásként.

mudzsaheddinek (afgán törzsi harcosok) harctevékenységi formái tulajdonképpen az aszimmetrikus hadviselés eljövételét jelentették. További bizonyítékként szolgálhat az izraeli csapatok libanoni tevékenységének kudarca. Az izraeli hadsereg eredménytelen tevékenységét 2008-ban vizsgáló Vinograd jelentés egyértelműen kimutatta, hogy a világ egyik legjobban felszerelt és kiképzett, a nagyhatóerejű és precíziós fegyvereket felvonultató hadserege gyakorlatilag eredménytelen maradt a sokkal gyengébben felszerelt, de a negyedik generációs hadviselés elveit alkalmazó palesztin erőkkkel szemben.

Steven Metz és Douglas V. Johnson II. „Asymmetry, and US military strategy: definition, background and strategic concepts”¹² című tanulmányában az alábbiak szerint fogalmaz: „A katonai és nemzetbiztonsági területeken értelmezve, az aszimmetria gyakorlatilag, a szembenálló féltől eltérő cselekvési változatokat (műveleteket), szervezeteket, és gondolkodási módot képvisel, azért, hogy maximalizálja saját előnyeit, és kiaknázza az ellenség gyengeségeit, valamint megragadja a kezdeményezést, vagy nagyobb cselekvési szabadságot nyerjen.”¹³ Az aszimmetria lehet politikai-stratégiai, vagy katonai-stratégiai, illetve ezek kombinációja is. Nézetem szerint a történések igazolták ezt a meghatározást.

Sok teoretikus szerint jelenleg a hadviselés harmadik és negyedik generációi közötti átmenet korszakát éljük. Számos haderő szervezete, rendszeresített fegyverzete, felkészítése és kiképzése még a harmadik generációs hadviselés elvei alapján kerül kialakításra. A haderők eltérő fejlettsége illetve a mögöttük álló társadalom eltérő tudományos és technológiai fejlettsége eredményeként a legfejlettebb országok hadereiben, egy időben, az alkalmazhatóság szintjén van jelen a harmadik és negyedik generációs képesség. A kevésbé fejlett országok haderei harmadik generációs képességekkel rendelkeznek, illetve megfelelő oktatás és képzés esetén elméletileg rendelkeznek azzal a tudással, képzettséggel, amely alkalmassá teszi őket az esetenként negyedik generációs képességet alkalmazó szövetséggel történő együttműködésre, esetenként együttes tevékenységre. Ezért fontos, hogy a jövő katonai vezető nemzedékére magas szintű elméleti oktatásban részesüljön, ami biztos alapokat nyújt a további folyamatos képzéshez.

Ebben az átmeneti időszakban, egyszerre van jelen a harmadik és negyedik generációs hadviselési forma a katonai tevékenységekben. Véleményem szerint a nagy gazdasági háttérrel, jelentős erőforrásokkal rendelkező fejlett (high-tech) fegyverekkel felszerelt jelentősebb méretű haderők esetében a politikai és katonai vezetők (katonai tervezők) kezelni tudják az átmeneti időszak kettősségét. Ez a kettősség azonban a kisebb méretű, kisebb gazdasági, technológiai háttérrel, korlátozott anyagi és személyi erőforrásokkal rendelkező haderők politikai, katonai vezetőit kemény választás elé állítja.

Magyarország tagja az Európai Uniónak és az Észak Atlanti Szerződés Szervezete (NATO) integrált politikai és katonai szervezetének. Napjaink fegyveres konfliktusaiban

---

¹² Steven Metz-Douglas V. Johnson II.: Asymmetry and US military strategy: definition, background, and strategic concepts; www.strategicstudiesinstitute.army.mil/pubs/display.cfm?pubID=223 (2012. 10.05.)

¹³ Nem hivatalos fordítás

azonban a NATO, illetve az EU rendelkezésre álló képességeinek egésze általában nem alkalmazható. Minden egyes biztonsági kihívás, különböző intenzitású fegyveres konfliktus más-más meglévő képességek alkalmazását igényli más-más erővel. Természetesen a hadviselésnek ezen kor színvonalán álló (és még fejlődő) módozata is felvet néhány kérdést. Nem fér hozzá kétség, hogy jelentkeznek (jelentkezhetnek) a különböző méretű, különböző nagyságú és eltérő felszereltségű haderővel rendelkező, eltérő nagyságú katonai célokra felhasználható erőforrással rendelkező, különböző technikai, technológiai fejlettségen lévő államok közötti különbségek még a Szövetségen belül is.

Természetesen maga a Szövetség léte, és a képességalapú (effect based) tervező rendszer többé-kevésbé képes kiegyensúlyozni ezeket a különbségeket, de a gazdasági teherbíró képesség, valamint a haderőre fordítható nemzeti erőforrások mennyisége még így is problémát jelent. És ez szerintem nem csak kizárólag Magyarország problémája. Véleményem szerint azonban a problémára lehet megoldást találni. A megoldás kulcsa az interoperabilitásban keresendő. Ugyanakkor meg kívánom jegyezni, hogy a hadviselés ezen formájára történő felkészülés folyamatában az interoperabilitási képességeket a jelenleginél sokkal magasabb szintre kell emelni. A követendő irányt a Kormány Magyarország Nemzeti Katonai Stratégiájában¹⁴ határozta meg.

De a kérdés létezik: melyik képesség fenntartására, fejlesztésére fordítsák és milyen sorrendben a rendelkezésre álló forrásokat. Mi legyen oktatás, képzés, kiképzés, felkészítés továbbá a technikai, technológiai fejlesztés fő iránya. Milyen elméleti alapokat kell biztosítani a jövő generációnak. Ezekre a kérdésekre csak egyedi válaszok léteznek.

KATONAI VEZETŐ (TISZT-) KÉPZÉS

Amikor Székesfehérváron a hadsereg-parancsnokságon, később a Szárazföldi Csapatok Parancsnokságán szolgáltam a díszterem bejárata fölött szerepelt egy idézet. A következőképpen hangzott: „Számottevő tartalékunk csak egy van, az Ember.” Már nem emlékszem kitől származik, de egész további hivatásos pályámon elkísért.

Milyen legyen a jövő katonai vezetője (honvédtisztje)

A kérdésre a válasz egyszerűnek tűnik. Olyan lesz, amilyenné a tanulmányai során felkészítjük, és olyan lesz, amilyenné önmagát képzi a katonai életpályája folyamán.

Véleményem szerint a kérdést már a belépéskori kiválasztás, illetve ennek rendszere is determinálja. Vannak olyan elfogadott kompetenciák, amelyek hiánya, hiányos volta már a belépéskor sikertelenségre ítéli, vagy nehezzé teszi a katonai vezetői pályafutást. Ennek megfelelően nézeteim szerint a felvételi eljárás során vizsgálni kell azon kompetenciák meglétét, amely lehetővé teszi a hivatásos katonává képzést, illetve a hivatásos tisztté válást.

---

¹⁴a Kormány 1656/2012. (XII.20.) Korm. határozata az NKS-ról

A 21. század követelményeinek megfelelően az Európai Unió nyolc kulcs kompetenciát határozott meg, melyek döntő többségével a leendő katonai vezetőknek is rendelkeznie kell. Ezek az alábbiak:

- kommunikációs képesség anyanyelven és idegen nyelven;
- matematikai műveltség;
- alapkompenciák természettudományi és technológiai téren;
- információs és kommunikációs technológiák alkalmazásához szükséges képességek;
- az egész életen keresztül tartó tanuláshoz szükséges képességek;
- személyközi és állampolgári kompetenciák;
- a vállalkozói szellem elmélyítéséhez szükséges képességek;
- valamint a kulturális tudatosság kialakításához szükséges készségek és képességek.

Láthatjuk, hogy ezek megléte, vagy korlátozott volta döntő befolyással bír a tisztképzés eredményességére. Ezek nélkül a korszerű hadtudományi, katonai szakmai és katonai vezetői ismereteket elsajátítani nem lehet. Ezt talán jobban meg kellene értetnünk a fiatal honvéd tisztjelöltekkel, amikor az idegen nyelvek, valamint a matematika és esetenként a testnevelés tantárgyak elsajátítása során problémák merülnek fel. A professzionális haderő fiatal tisztjei kompetencia rendszeréről egy előző tanulmányomban részletesen kifejtettem nézeteimet.

Természetesen a meglévő kompetenciák bővíthetők, fejleszthetők, de megfelelő alapok nélkül (meglévő alapkompenciák nélkül) nem lehet szilárdan építkezni.

A kompetenciák meghatározásakor tudomásul kell venni, hogy a katonai felsőoktatásba belépők már rendelkeznek egy kialakult személyiséggel és egy hozzá tartozó többé-kevésbé kiforrott kompetencia rendszerrel. Amikor a képzés végére felépül a fiatal honvédtiszt személyiségi alaprendszere, egyes meglévő kompetenciái megerősítésre, más kompetenciái fejlesztésre, és előfordulhat (bár nem szerencsés) egyes kompetenciái blokkolásra kerülnek. Bár véleményem szerint a pályaalalmassági vizsgálatok során ez utóbbinak a lehetőségét ki kell zárni.

Knowles amerikai kutató, egy a felnőttkorban történő oktatással foglalkozó könyvében¹⁵ az alábbiak szerint határozta meg az oktatásban résztvevőket, amely véleményem szerint teljes mértékben igaz a katonai felsőoktatásra is.

- a felnőtt önálló, önirányító személyiség;
- az önirányító képességből adódik, hogy a tanulás sikerességének a felelősége nemcsak a tanárt (oktatót), hanem a tanulót is terheli. (Ezért szükséges módszer a folyamatos visszacsatolás és a személyes értékelés.);
- a felnőtt korú tanuló rendelkezik némi tapasztalattal az életről, ami egyrészt hasznos, más részről nehezíti az új tudás befogadását. Ilyenkor fontos –általában a felnőtt lét miatt- az oktatás párbeszéd jellege, illetve csoportos módszere, hiszen a csoporttagok egymástól is tanulhatnak;

---

¹⁵ M.S. Knowles et.al (1984): *Andragogy in Action, Applying modern principles of adult education*. San Francisco, Jossey Brass

- a felnőttek oktatása általában „szükségközpontú” ezért fontos, hogy a tananyag (elsajátítandó ismeretanyag) élet- illetve feladatközpontú és problémaorientált, a problémamegoldó képességet fejlesztő legyen;
- a felnőtteket (az oktatás, tanulás, képzés folyamán is) alapvetően belső tényezők motiválják. Ilyenek az önmegvalósítás, az önbecsülés és a kihívásoknak való megfelelés.

A jelen tanulmány terjedelme nem teszi lehetővé a teljes kompetenciarendszer kifejtését, azonban egy részéről nevezetesen a honvédtisztek kognitív kompetenciáiról szeretnék szót ejteni. Ezen kompetenciák megléte, kifejlesztése biztosítja a tanulás, a tanítás és a vezetés képességét.

Ezek közül a legfontosabbak:

- az információ befogadásának és feldolgozásának a képessége, melynek során képes az információ elemzésére, rendszerezésére, összegzésére, következtetések önálló levonására, a megszerzett információk tárolására és későbbi hasznosítására. Ez biztosítja a tanulás, a tanítás továbbá a kiképzés, a felkészítés vezetésének, irányításának a képességét is;
- a kommunikációs képesség anyanyelven és idegen nyelven. A honvédtiszttel szemben fontos elvárás, mind anyanyelvén mind idegen nyelven legyen képes érthetően, szabatosan, lényegre törően kommunikálni, miután ez az egyik elengedhetetlen feltétele a tanulásnak, a munkavégzésnek valamint az alárendelték vezetésének. A megfelelő idegen nyelvű kommunikációs képesség az alapfeltétele a szövetségi keretekbe folytatott eredményes katonai tevékenységnek, a többnemzetiségű törzsekben folytatott szolgálatnak és nem utolsósorban a legújabb szakirodalmak tanulmányozásának;
- az egész életen keresztül tartó tanuláshoz szükséges képességek. Ennek megléte és beágyazottsága elengedhetetlen a sikeres katonai pályához. Ezen a pályán minden sikeres tevékenység, előmenetel folyamatos tanuláshoz és állandó számonkéréshez kötött. A képzések, felkészítések intézményi és intézményen kívüli kereteken is folytatódnak, de kiemelt szerep jut a folyamatos önképzésnek is;
- információs és kommunikációs technológiák alkalmazásához szükséges képességek és az ehhez szükséges matematikai elméleti alapok megléte. Véleményem szerint korunkban nem kérdőjelezhető meg ezeknek a képességeknek szükségessége sem a tanulásban, sem a kiképzésben, felkészítésben, de legfőképpen nem a harctevékenység vezetése folyamatában;

Benkő Tibor vezérezredes, a Honvéd Vezérkar főnöke egy tanulmányában megfogalmazta a pályakezdő honvédtisztekkel szemben támasztott általános követelményeket, mely szerint:

„Az általános elvárások mellett a tisztekkel szemben, a szakképzettségüknek és fegyvernemüknek megfelelően, természetesen megfogalmazódtak a speciális és a katonai vezetői alapkompentenciák is. Így, a pályakezdő tiszttel szemben – mint kezdő katonai vezető – azt a követelményt támasztjuk, hogy rendelkezzen olyan katonai- szakmai-, vezetői ismeretekkel melyek birtokában képes a honvédelmi szervek területén alegységeket vezetni, irányítani, az alapfokozat birtokában a szakképzettségének megfelelő beosztást betölteni.

Továbbá, folytatni a képzés második ciklusában (mesterképzésben) a következő, majd az azt követő vezetői szintekre történő felkészülést.”¹⁶

Az erre történő felkészítés, az ennek megfelelő tantárgyi programok és követelményrendszerek kialakítása pedig elsősorban a Nemzeti Közsolgálati Egyetem, Hadtudományi és Honvédtisztképző kar oktatóinak feladata.

Véleményem szerint a tudományos technikai haladás egyre gyorsuló folyamatát sok esetben nem követte az oktatási rendszerek hasonló léptékű fejlődése. Azt is mondhatjuk, hogy a társadalom igényei az egyre fejlettebb, képzettebb ember iránt, sok helyen és sok esetben, esősorban a nem megfelelő oktatási módszerek, az elavult elméletek, a nem kielégítő oktatási körülmények következtében időnként nem teljes körűen, illetve nem a kor szintjén elvárható színvonalon kerülnek kielégítésre. Közben a tudományos-technikai fejlődés nagy sebességgel halad előre, melyet nem minden esetben követ az oktatási, képzési rendszer kiigazítása. Sokat hallani a kompetencia alapú oktatásról, képzésről, de a nagy oktatási rendszerek átalakítása, átalakulása eléggé nehézkes, időnként értetlenségbe ütközik, vagy elhibázott koncepció alapján valósul meg, így nem teljes mértékben képes megfelelni a társadalom, a kor – valljuk be őszintén, időnként eléggé hektikusan változó – igényeinek.

A nagymértékű fejlődés következtében kialakult információtömeg illetve tudáshalmaz jelentősen megnövekedett követelményeket támaszt az információ-feldolgozás, a tudás elsajátításának folyamatában résztvevőkre. Korunkban a lexikális tudás nem elégséges, meg kell tanulni a szükséges ismeretek gyors elsajátítását, az információk megszerzését, szelektálását, a szükséges információk feldolgozását, rendszerezését, a szükséges következtetések levonását. Ki kell alakítani a megszerzett tudás gyakorlati alkalmazásának képességét, párhuzamosan a hatékony problémamegoldó képességgel. Egyszerűen fogalmazva: meg kell tanítani az embereket hatékonyan tanulni.

Optimális esetben a szervezetszerű oktatási folyamat végére ki kell alakulnia az egyénben az egész életen keresztül való tanulás belső igényének. Véleményem szerint napjainkban ez lehet az egyik legfontosabb feladata a szervezett oktatási rendszernek. Az alapvető tudás megszerzésére az intézményesített oktatási, képzési rendszer ugyan keretet biztosít, azonban az információ, a tudás elérhetőségeink és megszerzésének helyszínei már áttörték az intézményi kereteket. A jelen korban a megszerzett tudás szinten-tartása kevés, a tudományos technikai fejlődés sebességének következtében, aki nem fejlődik, nem képzi magát folyamatosan, az lemarad és előbb vagy utóbb a társadalmi munkamegosztás periferiájára szorul. A mai társadalmakban a tudás értéke folyamatosan növekszik, egyre nagyobb jelentőséggel bír.

Korunkban, amikor már nem sokáig halogatható a fegyveres erők képességalapúvá történő átalakítása, a létező pénzügyi és gazdasági válság ellenére az államoknak átmenetileg több erőforrást kellene a védelemre, az átalakításra fordítaniuk, hogy azok rugalmasabbá és hatékonyabbá válhassanak, ezáltal megfeleltessék őket a várható új kihívásoknak (enable them to address the new threats). Emellett azonban a „katonáskodás” (soldiership) szintjén a több erőforrás több és magasabb szintű cselekvőképességet is jelent, amit nevezhetünk humán erőforrás fejlesztésnek is. Ez azonban nemcsak a katonai tevékenységek természetének

---

¹⁶ Benkő Tibor (2008): Gondolatok az ideális parancsnokról, Hadtudomány, 2008. 3.-4. szám, pp.91-103

változását jelenti, hiszen az átalakítás kiindulópontja korunk társadalmainak és kultúráinak változása. Ezeket a változási folyamatokat, illetve ezek következményeit messzemenően figyelembe kell venni a katonai oktatás, képzés, kiképzés fejlesztése területén. El kell gondolkodni a jövő katonáiról (a jövő katonai vezetőiről) a jövő hadseregéről, és ezt a szervezetet el kell helyezni a posztmodern társadalomban.

Felhasznált irodalom:

1. Benkő Tibor (2008): Gondolatok az ideális parancsnokról, *Hadtudomány*, 2008. 3.-4. szám, pp.91-103
2. Deák János: „Napjaink és a jövő háborúja”
www.zmne.hu/kulso/mhtt/hadtudomany/2005/1/2005_1_3.html (2010.11.20.)
3. Dr. Hadnagy Imre József: A biztonság korszerű értelmezése - avagy a biztonság ma már sokkal bizonytalanabb, mint korábban bármikor
www.vedelem.hu/letoltes/tanulmany/tan135.pdf (2013.03. 25.)
4. *Hadtudományi Lexikon* (1995): MHTT, Budapest, ISBN: 963 04 3226x
5. Huntigton, Samuel P. (2002): *A civilizációk összecsapása és a világrend átalakulása*, Európa, Budapest ISBN: 963 07 69182 2
6. Knowles M.S. et.al (1984): *Andragogy in Action, Applying modern principles of adult education*. San Francisco, Jossey Brass
7. *Renndészettudományi Szószedet* (2012) www.rendeszettudomany.hu (2013. 03. 26.)
8. Steven Metz-Douglas V. Johnson II.: *Asymetry and US military strategy: definition, bacground, and strategic concepts*;
www.strategicstudiesinstitute.army.mil/pubs/display.cfm?pubID=223 (2012. 10. 05.)
9. Várhalmi A. Miklós: *A magyar titkosszolgálatok a jövőnk biztosítékai (meghatározó nemzeti értéké válásuk 1990 óta)* www.varhalmi.hu/sub_site.php?doc=3728 (2013.05.23.)
10. Virányi Gergely: *A biztonság-fogalomról másként*
www.pecshor/periodika/XIII/viranyi.pdf (2013.04. 23.)
11. 1035/2012. (XII.20.) Korm. határozat a Nemzeti Biztonsági Stratégiáról
www.kormany.hu (2013. 04.18.)
12. 1656/2012. (XII.20.) Korm. határozat a Nemzeti Katonai Stratégiáról
www.kormany.hu (2013. 04.18.)